

A katasztrófavédelem iparbiztonsági szakterületének szerepe és tevékenysége a közbiztonság növelésében

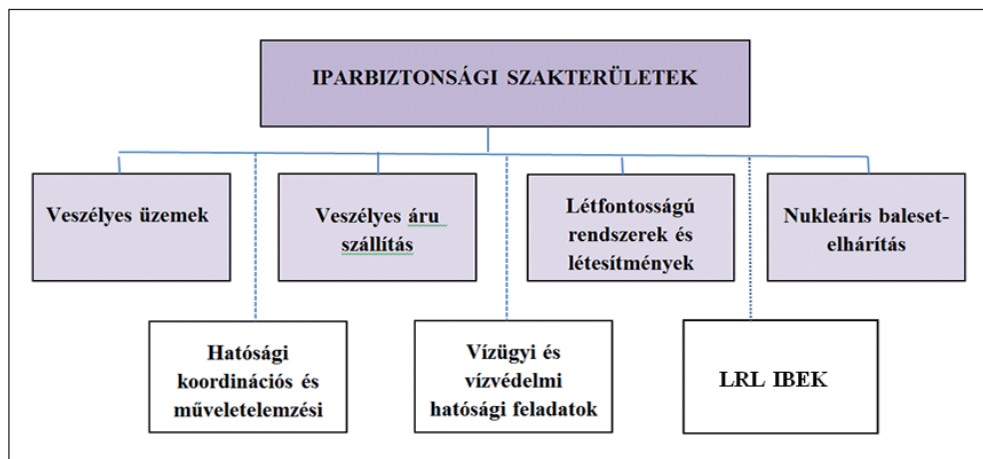
A 2012-ben átalakult hivatásos katasztrófavédelmi szervezet struktúrájának és feladatrendszerének egyik alappillére az iparbiztonság, amely öt fő szakterületre terjed ki. Ezek a veszélyes üzemek felügyelete, a veszélyes áruk szállításának ellenőrzése, a kritikus infrastruktúrák védelme, a nukleáris balesetek elhárítása, valamint a vízügyi igazgatás és vízvédelem. Jelen cikkben a szerző bemutatja az iparbiztonság egyes szakterületeinek tevékenységét és a közbiztonság növelésében betöltött szerepét.

Kulcsszavak: iparbiztonság; veszélyes üzemek felügyelete; veszélyes szállítmányok ellenőrzése; kritikus infrastruktúrák védelme; integrált hatósági tevékenység

Bevezető

A 2012. január 1-jével hatályba lépett új katasztrófavédelmi törvényben és annak végrehajtási rendeletében meghatározott feladatok szakszerű ellátása érdekében a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve egy három pillérré épülő, új szervezeti struktúrával kezdte meg működését. Az újonnan létrejött integrált katasztrófavédelmi szervezetben az egyes szakterületeket érintő iparbiztonsági, polgári védelmi, illetve tűzvédelmi hatósági és szakhatósági eljárásokat a katasztrófavédelmi szervek helyi, területi és központi szervei végzik. Az átalakulás eredményeként a hivatásos katasztrófavédelmi szervek immáron a globális világ valós kihívásaira válaszolni kész, a társadalmi szükségleteket szem előtt tartó, egységes vezetésű rendvédelmi szervezetté váltak.

Az iparbiztonsági szabályozás – az ellenőrzött veszélyes tevékenységek alapján – kiterjed a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésre, valamint a veszélyes áruszállítmányok, a létfontosságú rendszerekkel és létesítményekkel, illetve a nukleáris biztonság katasztrófavédelmi feladatainak ellátásával kapcsolatos hatáskörökre és feladatokra. Az iparbiztonsági feladatrendszer részének tekintjük továbbá az iparbiztonság szervezetrendszerébe integrált katasztrófavédelmi hatósági koordinációs és műveletelemzési, valamint a vízügyi hatósági tevékenységeket. [1]

1. ábra: Az iparbiztonsági szakterületek [1]

A katasztrófavédelmi hatóság súlyos balesetek elleni védekezéssel kapcsolatos tevékenysége

A hivatásos katasztrófavédelmi szervezet feladat- és hatáskörei között az iparbiztonság egyik legfontosabb szakterületének számít a veszélyes üzemeket érintő hatósági és felügyeleti feladatok ellátása. [2], [3] A 2012-ben létrehozott iparbiztonsági hatósági rendszer elősegítette a biztonságos üzemeltetés feltételeinek megteremtését: mind a hatósági nyilvántartásban már szereplő, mind a szabályozás hatálya alá kerülő, veszélyes anyagokkal foglalkozó és a küszöbérték alatti üzemek engedélyezésével és folyamatos hatósági ellenőrzésével. A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés területén a veszélyek átfogó elemzésével és értékelésével meghatározták az ipar azon területeit, melyek jelentősen befolyásolhatják a lakosság közbiztonságának helyzetét.

A veszélyes üzemek azonosítását a katasztrófavédelem területi és helyi szervei folyamatosan végzik, melynek eredményeként a 237 alsó és felső küszöbértékű, veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem mellett közel 500 küszöbérték alatti üzemmel bővült a veszélyelemzésre és védelmi tervezésre kötelezett gazdálkodó szervezetek köre. A hatósági felügyelet alá vont üzemek által végzett veszélyes tevékenységek engedélyezésével párhuzamosan az igazgatóságok az éves ellenőrzési ütemtervnek megfelelően látják el a veszélyes üzemek hatósági ellenőrzését. 2014-ben 98 felső, 71 alsó küszöbértékű és 211 küszöbérték alatti üzemet ellenőriztek, az általuk működtetett irányítási rendszerre is kiterjedően. Az előzőeken túl a területi szervek minden alkalommal ellenőrzik az üzemek által végrehajtott és a hatósághoz bejelentett 213 belső védelmi terv és 281 súlyos káresemény-elhárítási terv jogszabályban rögzítettek szerinti végrehajtását.

A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés területén országos és területi szinten a társhatóságokkal hatékony együttműködés alakult ki az újonnan bevezetett iparbiztonsági felügyeleti hatósági feladatok ellátásában. A katasztrófavédelmi bírság jogintézményének megjelenése tovább erősítette a hatósági kontroll szerepét. 2014-ben az iparbiztonsági hatóságok 11 esetben, mintegy 24,5 millió forint értékben szabtak ki katasztrófavédelmi bírságot.

2012. január 1-től, a küszöbérték alatti üzemekre vonatkozó előírások hatályba lépésétől a kisebb hazai üzemek biztonságosabban működnek, amit az elmúlt három év statisztikai adatai is bizonyítanak, mivel a bekövetkezett üzemzavarok száma az iparbiztonsági hatóságok felügyelete alatt álló üzemekhez viszonyítva a korábbi 11,8%-ról 4%-ra csökkent. Az üzemi biztonságkultúrában az iparbiztonsági hatósági felügyelet hatására az elmúlt három évben végbement jelentős fejlődés megnyugtató alapját képezi az üzemek környezetében élő lakosság védelmének.

A katasztrófavédelmi hatóság szakterületi feladatokat ellátó állománya részére a veszélyes üzemek szakterület rendszeres időközönként szakmai továbbképzéseket szervez, melyek célja a szakterületet érintő hatályos szabályozók megismertetése és elsajátíttatása, a szakterület irányításával, felügyeletével kapcsolatos tapasztalatok elemzése, az egységes jogszabály-értelmezés és jogalkalmazói gyakorlat kialakítása. A hatóság képzésén túl a szakterület számos esetben tart szakmai napokat, konferenciákat a veszélyes üzemek üzemeltetői, a veszélyes ipari védelmi ügyintézők és a szakértők részére is. Az elmúlt évben a veszélyes ipari védelmi ügyintézők részére a BM OKF Katasztrófavédelmi Oktatási Központ által szervezett képzések szakmai előadóit biztosította a szakterület, jelenleg pedig a Seveso III. Irányelv hazai jogrendbe ültetésével kapcsolatos változások kapcsán Balatonföldváron tart 5 alkalommal 2-2 napos szakmai képzést.

A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek megelőzése, továbbá a meglévő, magas szintű védelem fenntartása és lehetséges továbbfejlesztése érdekében módosított uniós szintű jogi szabályozás (Seveso III. Irányelv) hazai jogrendbe ültetése két lépcsőben történt meg. A jogszabály-módosításokat tartalmazó előterjesztések kidolgozása során a szakterület több konzultációt tartott az érdekvédelmi szervezetekkel, a társhatóságokkal az egységes jogértelmezés és a helyes jogalkalmazás megteremtése érdekében, ezáltal az üzemeltetők már a jogalkotás első fázisában segítették észrevételeikkel a hatóság munkáját.

A veszélyes üzemi szakterület a BM OKF Központi Főügyeleti Főosztályával közösen ellátja – nemzeti kapcsolattartó pontként – az ipari balesetek országhatárokon túli hatásairól szóló egyezményben foglaltak alapján a katasztrófavédelmi hatóságra háruló kötelezettségeket. A katasztrófavédelmi hatóság az egyezményben rögzített feladatok végrehajtásával hatékony rendszert épített ki a szomszédos országokkal a veszélyhelyzeti megelőzés és egy bekövetkező esemény alkalmával a kölcsönös segítségnyújtás érdekében.

Az informatikai főosztállyal közösen a szakterület a felelős a veszélyes üzemek környezetében a lakosság magas szintű védelme érdekében telepített monitoring és lakosság-

riasztó rendszerek zavartalan működési feltételeinek megteremtéséért és biztosításáért. A rendszer fejlesztése folyamatos, már 10 területi szerv illetékességi területén található, kiemelten veszélyes üzem által veszélyeztetett területre telepítette a hatóság, a többi üzem által veszélyeztetett településen a kiépítés tervezés alatt áll.

A nukleáris-baleset elhárítási tevékenység

A BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság a jogszabályokban meghatározott nukleárisbaleset-elhárítási feladatait 2012. április 1-jétől az Országos Iparbiztonsági Főfelügyelőség Veszélyes Üzemek Főosztályán hajtja végre. Folyamatosan tervezi, szervezi a lakosság országos sugárzási helyzettel kapcsolatos normál és rendkívüli időszaki tájékoztatását, ellátja az ország nukleárisbaleset-elhárítási korai előrejelzési központi feladatait, végzi az országos sugárhelyzet értékelését, amelynek folyamatos ellátása érdekében Iparbiztonsági Készenléti Szolgálatot működtet.

Nukleáris veszélyhelyzetben az országos nukleáris biztonsági és sugárvédelmi helyzet értékeléséhez a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szervének is kell adatokat és információkat biztosítania. Ennek érdekében a nukleárisbaleset-elhárítási szakterület a sugárzási helyzet előrejelzéséhez és a radioaktív szennyeződés levegőben történő terjedésének számításához valós idejű, online nukleárisbaleset-elhárítási terjedésszámító és döntéstámogató rendszert (RODOS) működtet, továbbá ellátja az Országos Sugárfigyelő, Jelző és Ellenőrző Rendszer (OSJER) központi feladatait is.

Magyarország a BM OKF Nukleáris Baleseti Információs és Értékelő Központján keresztül látja el a nemzetközi radiológiai monitoring adatcsererendszer nemzeti központ feladatait, és emellett közvetlen kétoldalú, folyamatos radiológiai monitoring adatcsere folytat a szomszédos országok közül Ausztriával, Horvátországgal, Szlovéniával és Szlovákiával.

A nukleárisbaleset-elhárítási szakterület látja el a veszélyes (vegyi, biológiai, tűz- és robbanásveszélyes, valamint radioaktív) vagy ismeretlen anyagokkal kapcsolatos káresemények esetén a beavatkozó állomány, a lakosság és az anyagi javak védelmének biztosításához szükséges feladatok végrehajtására alkalmas Katasztrófavédelmi Mobil Laborok (KML) szakmai felügyeletét. Magyarország védelmét hivatali munkaidőben jelenleg 19 megyei, valamint a fővárosi KML biztosítja. 2014-ben a KML-eket összesen 739-szer alkalmazták, ebből 459 esetben végeztek veszélyhelyzeti felderítést, 68 alkalommal ellenőriztek gyakorlatot, 130-szor vettek részt veszélyes áru szállításának ellenőrzésében, valamint további 82 esetben veszélyes üzemekben hajtottak végre ellenőrzést.

A katasztrófavédelem iparbiztonsági szakterületének tevékenységében új szerepkört betöltő Katasztrófavédelmi Sugárfelderítő Egységek – rövid nevükön KSE-k – szakmai felügyeletét szintén a nukleárisbaleset-elhárítási szakterület látja el. A járműveket az

Amerikai Egyesült Államok energiaügyi minisztériuma adományozta a hivatásos katasztrófavédelmi szervezeteknek a sugárzó anyagok illegális forgalmazásának, valamint környezetbe való kikerülésének globális visszaszorítása céljából. A gépjárműbe beépített, nagy érzékenységgű neutron- és gammasugárzás detektálására egyaránt használható sugárka-
puval ellátott egységek alkalmasak Magyarország főbb tranzitútvonalaik monitorozására, tevékenységükkel szükség esetén támogatják a KML-ek munkáját, illetve a közúti, vasúti, vízi és légi veszélyes áruszállítási, a telephelyi, illetve az iparbiztonsági felügyeleti ellenőrzéseket. A KSE-k 2014 májusától a Békés, a Csongrád, a Győr-Moson-Sopron és a Szabolcs-Szatmár-Bereg, 2015 márciusától a Hajdú-Bihar és a Bács-Kiskun, továbbá a Zala megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok alárendeltségében végzik tevékenységüket, elsődlegesen a sugárzó anyagok határon át történő illegális szállításának kontrollja érdekében.

2014-ben az érintett megyei igazgatóságok a KSE-eket összesen 186-szor alkalmazták, ebből 104 alkalommal a tranzitútvonalak és a veszélyes áruk szállításának ellenőrzésére, melyből 7 esetben találtak radioaktív anyagot. A KSE-járművek bevonásával összesen további 82 esetben végeztek hatósági ellenőrzéseket.

A nukleárisbaleset-elhárítási szakterület a szakhatósági feladatokat az Országos Atomenergia Hivatal nukleáris létesítménnyel, időszakos biztonsági jelentéssel, baleset-elhárítási intézkedési tervvel, radioaktív hulladék-tárolókkal kapcsolatos hatósági engedélyezési eljárásaiban lát el. Szakhatósággént működik közre továbbá nyitott sugárforrások esetén az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Országos Tisztiorvosi Hivatal radioaktív anyag termelésével, előállításával, forgalmazásával, tárolásával, használatával, felhasználásával, szállításával és átalakításával kapcsolatos eljárásaiban. Kiemelt feladat a Paksi Atomerőmű bővítése során jelentkező katasztrófavédelmi tevékenységek koordinációja, mellyel kapcsolatban az előkészítési munkálatok megkezdődtek.

A veszélyes áruk szállításával kapcsolatos katasztrófavédelmi hatáskörök

A veszélyes áruk nemzetközi viszonylatú vagy belföldi szállítására az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében kiadott speciális és szigorú szabályok vonatkoznak, amelyek két-évente megújulnak, a magyar jogban kihirdetéssel hatályosulnak.

A veszélyes áruk közúti (ADR), vasúti (RID), belvízi (ADN) és légi (ICAO-TI) szállítására vonatkozó jogszabályok betartása a szállítási láncban érintett minden résztvevőnek kötelező, a szabályok betartását a hivatásos katasztrófavédelmi szerv ellenőrzi. [4]

A veszélyes áruk szállításával kapcsolatos katasztrófavédelmi hatáskörök több lépésben jelentek meg a magyar jogrendben: 2001-től kezdődően a társhatóságokkal közös ellenőrző hatósággént járt el, majd 2007 óta a hivatásos katasztrófavédelmi szerv önálló

ellenőrzési és az esetlegesen feltárt szabálytalanságok tekintetében azok szankcionálásával kapcsolatos jogkörrel rendelkezik. A 2012. január 1-jén hatályba léptett jogszabályi rendelkezések a katasztrófavédelem részére ugyanezen jogosítványokat a veszélyes áruk vasúti és belvízi szállítására is kiterjesztik. A veszélyes áruk légi szállításával kapcsolatos hatáskörök pedig éppen ez év január 1-jén léptek hatályba, és ez azt eredményezte, hogy 2015-re a katasztrófavédelmi hatóság a szállítási ágazatok mindegyikében jelen van. Hatósági jogosítványait akár önállóan, akár társhatóságokkal közös akciók keretében is gyakorolhatja, így – a veszélyes áruk szállításában részt vevők jogkövető magatartásra ösztönzésével – az állampolgárok biztonságérzetének növelését, másrészt a közúti közlekedés biztonságát szolgálja.

A hatékony ellenőrzést a 2014-es év számadatai is alátámasztják, hiszen a hivatásos katasztrófavédelmi szervek által közúton végzett ADR-ellenőrzési alkalmak száma 3888 volt, ennek során az ellenőrök összesen 31 780 járművet vizsgáltak, az ADR-es járművek száma 5321 volt. A telephelyi ellenőrzések száma 1114 volt. A vasúton végzett RID-ellenőrzési alkalmak száma 1281 volt, ezek során az ellenőrök összesen 23 468 vasúti járművet vontak ellenőrzés alá, a RID-es vonatok száma 13 375 volt. A Dunán az érintett nyolc igazgatóság és azok kirendeltségei által végzett ADN-ellenőrzési alkalmak száma 725 volt, amelyek során az ellenőrök összesen 2488 vízi járművet vizsgáltak, az ADN-es vízi járművek száma 985 volt.

A hivatásos katasztrófavédelmi szervek 28 alkalommal hajtottak végre ADN telephelyi ellenőrzést. A hatóság ADR-rel összefüggésben 622, RID-del összefüggésben 138, míg ADN-el összefüggésben 32 határozatot adott ki.

A korábbi évekhez képest megnövekedett hatósági jelenlét és az ellenőrzési alkalmak számának növekvő tendenciája eredményeképpen a RID- és ADN-balesetek számának csökkenése volt mérhető 2014-ben, ami a közlekedés biztonságának erősítését jelenti.

A 2015-ös év a jogalkotási tevékenység éve, hiszen az Országos Iparbiztonsági Főfelügyelőség Veszélyes Szállítmányok Főosztálya – a korábbi évekhez hasonlóan – részt vesz az ADR, RID, ADN és ICAO-TI nemzetközi egyezmények magyar jogrendbe való átültetésében, a belföldi szállításokra vonatkozó esetleges eltérések meghatározásában.

A hatósági jogalkalmazási tapasztalatokra építve a szakfőosztály előkészíti a veszélyes áruk vasúti és belvízi, valamint közúti szállításának ellenőrzésére és az esetlegesen feltárt szabálytalanságokkal kapcsolatos szankciórendszerre vonatkozó kormányrendeletek módosítását is.

A módosítás – amennyiben a jogalkotási folyamat során a közigazgatási egyeztetésen támogatást kap – a szubszidiaritás elvének megfelelően tartalmazni fogja az ellenőrzési és bírságolási hatáskörök egységesítését, valamint a jelenleg hatályos bírságrendszer felülvizsgálatát is. A légi és vasúti veszélyes áruk szállításához tartozó bejelentések módjának hatékonyabb szabályozása, a honlap felületének kialakítása szintén kiemelkedő feladata az évnek.

Mindezek mellett 2015-ben mindegyik szállítási ágazatban elkészülnek – a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerveinek bevonásával – a veszélyes áruszállítások ellenőrzését segítő kézikönyvek (módszertani útmutatók), amelyek az egységesebb ellenőrzési és bírságolási eljárás lefolytatását célozzák.

A 2015-ben hatályba lépő ADR-, RID- és ADN-szabályzatokkal kapcsolatos új ismereteket a végrehajtó állomány részére szervezett saját belső képzések és továbbképzések biztosítják. A Katasztrófavédelmi Oktatási Központ keretén belül mindegyik szállítási alágazat esetében folyik elméleti és gyakorlati oktatás.

A több társhatóság (így a Nemzeti Közlekedési Hatóság, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Országos Rendőr-főkapitányság, Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal) bevonásával végrehajtott *Disaster* elnevezésű ellenőrzési sorozat 2015-ben is folytatódik, a korábbiakhoz hasonlóan közúton, vasúton és vízi úton végrehajtva. A Disaster-akciók célja és feladata – a hivatásos katasztrófavédelmi szerv és a társhatóságok hatásköréhez igazodva – az illegális nemzetközi és belföldi veszélyes szállítmányok felderítése, a rejtett vagy szabálytalan veszélyes áruszállítás feltárása, a közlekedési biztonság növelése, az illegális jövedéki szabálytalanságok feltárása, valamint a közúti járművek állapotával összefüggő, más jogszabályokban meghatározott, a közlekedés biztonságát befolyásoló szabálytalanságok kiszűrése. Az akció célja továbbá a veszélyes szállítmányok nyomon követése, különösen a külföldről Magyarország területére belépő szállítmányok ellenőrzése. Az ellenőrzési sorozat mindezekén túl a részt vevő társhatóságok közötti munkakapcsolatot és együttműködést is erősíti, amelynek jelentősége vitathatatlan.

A katasztrófavédelem kritikus infrastruktúrákra és információs rendszerekre vonatkozó védelmi tevékenysége

A kritikus infrastruktúrák és az információs rendszerek védelme a modern állam egyik legfontosabb feladata.

A létfontosságú rendszerek és létesítmények védelmével kapcsolatos feladatok ellátását, a potenciális kritikusra infrastruktúra-elemek azonosítását, valamint a kijelölt elemek hatósági felügyelet alatt tartását a katasztrófavédelem kiemelt feladatként végzi.

2008-ban jelent meg a kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint ezek védelmi fejlesztéseinek szükségességéről szóló 2008/114/EK Tanácsi Irányelv, melynek implementálását Magyarország a tagállami kötelezettségnek eleget téve a hazai Zöld könyv kidolgozásával és megjelentetésével kezdte meg. A tanácsi irányelv és a hazai Zöld könyv alapján, a belügyminisztérium koordinációjával kidolgozták a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi

CLXVI. törvényt (a továbbiakban: törvény), valamint a hozzá kapcsolódó 65/2013. (III. 8.) általános végrehajtási kormányrendeletet (a továbbiakban: rendelet). A jogszabályok célja egyrészt a létfontosságú rendszerelemek azonosítása, másrészt a kijelölés megtörténte után a megfelelő szintű – humán, fizikai és informatikai – védelem biztosítása. A katasztrófavédelem szervei az uniós és a nemzeti azonosítási, kijelölési eljárás során szakhatóságként, nyilvántartó, javaslattevő hatóságként meghatározott monitoring, ellenőrzési, koordinatív, nemzeti kapcsolattartó és hálózatbiztonsági elemző-értékelő feladatokat látnak el.

Magyarországon a hivatásos katasztrófavédelem szervezetrendszerén belül, az iparbiztonság égisze alatt alakították ki a kritikus infrastruktúrák védelmét, ezzel az Európai Unióban is egyedülálló módon egy szervezetnél összpontosul a kialakult rendkívüli események kezelése, a létfontosságú rendszerek és létesítmények hálózatbiztonsági védelme, valamint az infrastruktúra védelméhez kapcsolódó hatósági hatáskörök és feladatok. [5]

A törvény az alapvető fogalmak meghatározásán túl – többek között – rendelkezik a nemzeti és az európai létfontosságú rendszerelemek kijelöléséről, az üzemeltetői biztonsági terv készítésének kötelezettségéről, a biztonsági összekötő személy kijelöléséről, a nyilvántartás és ellenőrzés szabályairól, a szankcionálásról, továbbá megjelöli azon ágazatokat és alágazatokat, amelyekbe a létfontosságú rendszereket és létesítményeket azonosítják és kijelölik.

A rendelet felhatalmazása alapján 2014. január 1-jén hatályba léptek az energia-, agrárgazdaság-, vízágazatok, valamint a közbiztonság-védelem ágazaton belül a rendvédelmi szervek infrastruktúrái alágazathoz tartozó, létfontosságú rendszerek és létesítmények védelmét szabályozó kormányrendeletek. A közlekedés, az egészségügy, a pénzügy, az ipar, az infokommunikációs technológiák, a jogrend-kormányzat ágazat, valamint a közbiztonság-védelem ágazat honvédelmi rendszerek és létesítmények alágazata esetében a jogszabály-előkészítés folyamatban van.

A rendelet értelmében a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosítási és kijelölési szabályait tartalmazó ágazati jogszabályok hatálybalépésétől számítva az üzemeltetőknek 180 nap áll rendelkezésére az azonosítási jelentések elkészítésére, melyeket az ágazati kijelölő hatóságok az ágazati kritériumok alapján, míg a hivatásos katasztrófavédelmi szervek a horizontális kritériumok alapján vizsgálják. Erre tekintettel az energia-, agrárgazdaság-, vízágazatokban és a rendvédelmi szervek infrastruktúrái alágazatban a kijelölési eljárások, valamint a hivatásos katasztrófavédelmi szerveket is érintő feladatok végrehajtása az azonosítási jelentések ágazati kijelölő hatóságokhoz történő beérkezését követően, vagyis 2014. június 30-a után kezdődtek meg. A hivatásos katasztrófavédelem központi, területi és helyi szervei az agrárgazdaság- és energiaágazatban szakhatósági, víz- és közbiztonság-védelem ágazatban ágazati kijelölő hatósági feladatokat látnak el. Ezen ágazatok esetében a kijelölési eljárások 2015 első félévében lezárultak.

A törvény a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve (a továbbiakban: BM OKF) feladatkörébe helyezte a létfontosságú rendszerelemek védelmével kapcsola-

tos hálózatbiztonsági intézkedések koordinációját, a hálózatbiztonság fenntartásának elősegítését és a hálózatbiztonsággal kapcsolatos események elemzését, értékelését. Ezen feladatokat erősíti az elektronikus információs rendszerek kormányzati eseménykezelő központjának, ágazati eseménykezelő központjának, valamint a létfontosságú rendszerek és létesítmények eseménykezelő központja feladat- és hatásköréről szóló 233/2013. (VI. 30.) kormányrendelet hatálybalépése, valamint az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló 2013. évi L. törvény jelenleg folyamatban lévő módosítása is.

A hálózatbiztonsági feladatok ellátására a katasztrófavédelem megtette az első lépéseket. 2013. március 19-én megkezdte működését az Iparbiztonsági Információs Központ és a Létfontosságú Rendszerek és Létesítmények Informatikai Biztonsági Eseménykezelő Központja (a továbbiakban: LRLIBEK), elsősorban iparbiztonsági események kezelésével, gyakorlatok, országos ellenőrzési akciók koordinálásával. Az LRLIBEK az iparbiztonsági hatósági tevékenység támogatásán túlmenően folyamatosan bővíti a hálózatbiztonsági szakmai tevékenységet, pilóták bevezetésével növeli a bevont rendszerek körét és kialakítja az egyes rendkívüli események kezeléséhez szükséges működési protokollokat, szabályrendszereket, eljárási rendeket.

Az elmúlt két évben számos olyan – az iparbiztonsági szakterületet érintő – esemény következett be, melynek kezelése, felszámolása során a BM OKF-en kialakított eseménykezelő központ hathatós szakmai háttértámogatást nyújtott.

A létfontosságú rendszerek és létesítmények védelméről, valamint a hálózatbiztonság fokozásáról szóló jogszabályok megfelelő alapot biztosítanak ahhoz, hogy Magyarország komoly lépéseket tegyen a kritikus infrastruktúrák és a kritikus információs infrastruktúrák védelme érdekében. Az LRLIBEK a meglévő szakmai feladatai ellátása mellett a jövőben széles körű szakmai együttműködést szándékozik kialakítani a hazai szervezeteken kívül az európai, amerikai és más nemzetközi hálózatbiztonsági szervezetekkel. A szakterület megkezdte az LRLIBEK hálózatbiztonsági tevékenységének maradéktalan ellátása érdekében a nemzetközi akkreditáció megszerzésére irányuló eljárás előkészítését.

Az előkészítés alatt álló információbiztonsági törvény módosítása alapján a jövőben a BM OKF látná el a Nemzeti Elektronikus Információbiztonsági Hatóság (a továbbiakban: NEIH) részére meghatározott hatósági feladatköröket az európai, illetve nemzeti létfontosságú rendszerré és létesítménnyé kijelölt rendszereknél. A BM OKF a hatósági feladatainak ellátásával szerzett tapasztalatai segítségével képes lesz hatékonyan ellátni az információbiztonsággal kapcsolatos hatósági feladatokat is. A NEIH és a BM OKF közötti feladatmegosztással a katasztrófavédelem iparbiztonsági szakterületén belül koncentrálódnának a kijelölt hatósági és szakhatósági hatáskörök mellett a hálózatbiztonsági feladatok és az ehhez kapcsolódó ellenőrzési feladatok. Ezen hatáskörök, kiegészülve a rendkívüli események kezelésének tapasztalataival, egyedülálló módon fokozzák a jövőben hazánk ellátásbiztonságát.

A katasztrófavédelem integrált hatósági tevékenysége, vízügyi és vízvédelmi jogkörei

A hatósági eszközökkel történő megelőzés hatékonyságának előmozdítása érdekében 2012-ben a szervezet bevezette az integrált hatósági munkavégzést, amely a tűzvédelmi, az iparbiztonsági és a polgári védelmi szakkérdések egységes szemléletű, komplex végrehajtását biztosítja. A hagyományos tűzmelegelőzési és a tízéves múltra visszatekintő, veszélyes üzemekkel kapcsolatos hatósági hatáskörök kibővültek, létrejött az egységes iparbiztonsági hatóság, amely teljes körűen biztosítja a veszélyes anyagokkal dolgozó gazdálkodó szervezetek hatósági felügyeletét.

A hatáskörök 2014. szeptemberi bővülésének eredményeképpen gördülékenyen, fennakadások nélkül megtörtént a vízügyi és vízvédelmi hatósági és szakhatósági hatáskörök átvétele, így immáron a hivatásos katasztrófavédelmi szervezet integrált hatósági feladatrendszerén belül megvalósult az egységes elveken alapuló, jog- és szakszerű hatósági fellépés, valamint erősödött a vízügyi és vízvédelmi feladatok végrehajtásának szervezettsége, hatékonysága, felügyeleti és megelőző jellege.

Az integrált hatósági tevékenységet a BM OKF Országos Iparbiztonsági Főfelügyelőségnek Hatósági-koordinációs és Művelet-elemzési Főosztálya az országos főfelügyelőségek bevonásával koordinálja. Az igazgatóságok integrált katasztrófavédelmi hatósági osztályai tűzvédelmi, piacfelügyeleti, iparbiztonsági, polgári védelmi, valamint vízügyi, vízvédelmi hatósági és szakhatósági feladatokat látnak el, míg a kirendeltségek katasztrófavédelmi hatósági osztályai a vízügyi és vízvédelmi feladatokon kívül valamennyi szakterület – jogszabályban meghatározott – hatósági és szakhatósági feladatait végzik.

A hatósági koordinációs tevékenység fő célja a régi és az új hatáskörökhöz szükséges eljárási rendek fejlesztése, az ismeretek átadása és bővítése, a személyi és tárgyi feltételek fejlesztése, a jogszabályi környezet változásainak szervezeti szintű leképezése, valamint a hatósági és nem hatósági állomány tevékenységének összehangolása és a megelőzés súlyának erősítése.

A katasztrófavédelem hatósági állománya az elmúlt években folyamatosan növekvő számú, több tízezres nagyságrendű hatósági és szakhatósági ügyet folytatott le, több ezer, a hivatásos katasztrófavédelmi szervekhez érkező bejelentést kezelt, valamint évről évre növekvő, szintén több tízezres számú hatósági ellenőrzést és szemlét hajtott végre. A szervezet klasszikus feladatain túl ellátja a települési nem rendszeres hulladékszállítással kapcsolatos ideiglenes szolgáltató-kijelölési és a szükségellátási feladatokat, továbbá a kéményseprő-ipari közszolgáltatás hatósági felügyeletét és a létfontosságú rendszeres elemek védelmét is.

Kialakult az időszakos prognóziskészítés rendszere, amely a korábbi időszakok eseményeit és az adott időszak időjárási, hidrológiai adatait alapul véve határozza meg az előre jelezhető katasztrófavédelmi feladatok körét, így a hatósági-megelőzési feladatokat,

valamint az erők és eszközök gyors reagálásra történő felkészülését. A több mint két éve működő rendszer fejlesztéseként a negyedéves komplex veszélyhelyzeti prognózisban a kirendeltségekre vonatkozóan meghatározott általános feladatok, valamint a helyi szintű tapasztalatok és sajátosságok figyelembevételével előre jelezhető feladatok teljesülése érdekében a kirendeltségek feladataikat – a rendelkezésre álló erők-eszközök teljes körű figyelembevételével – immáron havi kirendeltségi művelési tervben rögzítik, a végrehajtás tapasztalatait, eredményeit a későbbiek során felhasználják. A tévedések, hibák minimalizálása érdekében kiemelt fontosságú a szakmai protokollok szigorú betartása és a legújabb tudományos eredmények megfelelő alkalmazása. A tapasztalatok feldolgozásának eredményeként a műveletelemzési tevékenység és a veszélyhelyzeti prognózisok készítésének előremutató fejlesztése folyamatos. Az eseti műveletelemzésekben és a rendszeres jelentésekben megfogalmazott fejlesztési javaslatok megvalósításának érdekében – a gazdaságossági és megvalósíthatósági szempontok figyelembevételével – intézkedési tervek készültek, amelyek jelentős mértékben hozzájárultak a hivatásos katasztrófavédelmi szerv hatékony és eredményes munkájához.

A műveletelemzések és bevalásvizsgálatok alapján szerzett tapasztalatok felhasználásával következetesebb, gazdaságosabb, rugalmasabb reagálóképesség kialakítására nyílik lehetőség.

A vízügyi igazgatási és a vízügyi, valamint a vízvédelmi hatósági feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 223/2014. (IX. 4.) kormányrendelet alapján a 2014. szeptember 10-i hatállyal végrehajtott jogutódlást követően – az átadás-átvételi megállapodásoknak megfelelően – a vízügyi, vízvédelmi hatósági és szakhatósági feladat- és hatáskörök a BM OKF-hez és az érintett 12 katasztrófavédelmi igazgatósághoz kerültek. A hivatásos katasztrófavédelmi szervek hatásköreinek száma a vízügyi és vízvédelmi hatósági, szakhatósági hatáskörök átvételével jelentősen bővült, az iparbiztonsági szakterülethez tartozó hatáskörök száma a vízügyi és vízvédelmi hatósági feladatok átvételével mintegy háromszorosára nőtt. [6]

A vízügyi, vízvédelmi hatósági és szakhatósági feladatok és hatáskörök átvétele központi koordináció mellett, átadás-átvételi feladat- és ütemterv alapján megtörtént. Az átvétel során feltárt problémákat a katasztrófavédelmi szervek haladéktalanul orvosolták, a folyamatos munkavégzéshez szükséges eszközök, rendszerek és feltételek biztosításáról gondoskodtak, amelynek eredményeként a hatáskörök átvétele gördülékenyen, jelentősebb fennakadások nélkül megtörtént. Az új hatáskörök jog- és szakszerű ellátása immáron a katasztrófavédelmi szervezeten belül, az integrált hatósági tevékenység részeként, folyamatos felügyelet mellett biztosított.

A vízügyi és vízvédelmi hatáskörrel nem rendelkező igazgatóságokon megtörtént 2-2 vízügyi referens megbízása, akik közreműködnek a folyamatban lévő vízügyi, vízvédelmi hatósági és szakhatósági eljárásokban, hatósági ellenőrzést, káreseti helyszíni szemlélt tartanak, valamint elkészítik az azokkal kapcsolatos dokumentumokat.

Kiemelkedő feladatot jelent az egyes települések egészséges ivóvíz-ellátottságának biztosítása érdekében az erre létrehozott ivóvíz-minőségjavító program vízjogi engedélyezési eljárási akadályainak megszüntetése, a koordináció a társtárca és társhatóságok között.

A kormány által nemzetgazdasági szempontból kiemeltnek minősített beruházások hatósági engedélyezési eljárásaiban a katasztrófavédelmi szervek vízjogi hatósági és vízjogi, illetve vízvédelmi szakhatósági hatásköröket gyakorolnak. Az ezzel összefüggő eljárások száma országosan mintegy 500, a közeljövőben fokozott megterhelést jelent majd a vízi sportok világbajnokságának előkészítése, a gyorsforgalmi úthálózat fejlesztése és a Paksi Atomerőmű bővítése során lefolytatandó hatósági eljárásokban történő részvétel.

Összegzés

A fentiek alapján megállapítható, hogy a katasztrófavédelem veszélyes üzemekkel kapcsolatos és nukleárisbaleset-elhárítási feladatokat ellátó állománya munkáját a jogszabályi követelményeknek megfelelően végzi. Az iparbiztonsági hatóságok a rendkívül nagy számban végzett üzemazonosítási célú ellenőrzések mellett nagy hangsúlyt fektettek az időszakos hatósági ellenőrzések lefolytatására, ami a veszélyes üzemek védelmi szintjének folyamatos emelésén keresztül a közbiztonság növekedéséhez vezetett.

A veszélyes üzemekre, a veszélyes áruk szállítására vonatkozó katasztrófavédelmi szabályozások végrehajtása garantálja a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek megelőzésén, a telephelyi és mobil monitoring eszközök alkalmazásával a káresetek hatásainak csökkentésén keresztül a lakosság és a környezet magas szintű védelmét, valamint a szállításban részt vevők jogkövető magatartásra ösztönzésével az állampolgárok biztonságérzetének növelését, a közúti közlekedés biztonságát.

A hivatásos katasztrófavédelmi szervek központi, területi és helyi szerveihez telepített kritikusinfrastruktúra-védelemmel összefüggő feladatrendszer komplexitása lehetővé teszi a létfontosságú rendszerek, létesítmények védelmének és az információbiztonság új, modern megközelítését, a kibertérből érkező veszélyek, a természeti és civilizációs katasztrófák egységes kezelését, ami nagymértékben hozzájárul a magyar lakosság közbiztonsági szintjének, valamint a nemzeti biztonságkultúra emeléséhez.

A katasztrófavédelemnél bevezetett vízügyi, vízvédelmi hatósági jogkörök és az országosan egységes jogalkalmazási gyakorlatot biztosító intézkedések, célkitűzések biztosítják a hivatásos katasztrófavédelmi szerv hatósági és szakhatósági feladatainak hatékony és eredményes, magas színvonalon történő ellátását.

A cikkben meghatározott feladatok ellátásához elengedhetetlen a katasztrófavédelmi és azon belül az iparbiztonsági felsőoktatás fejlesztése. Ilyen képzés Magyarországon a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen folyik. [7]

Irodalomjegyzék

- [1] Bonnyai Tünde – Bognár Balázs (szerk.) – Görög Katalin – Kátai-Urbán Lajos (szerk.) – Vass Gyula: *Létfontosságú rendszerek és létesítmények védelme: Kézikönyv a katasztrófavédelmi feladatok ellátására*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2015, ISBN 978-615-5057-49-6
- [2] Kátai-Urbán Lajos – Vass Gyula: Safety of Hungarian Dangerous Establishments – Review of the Industrial Safety's Authority. *Hadmérnök*, IX. (1) 88–95. (2014)
- [3] Endrődi István: *A katasztrófavédelem feladat- és szervezet rendszere*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Vezető- és Továbbképzési Intézet, 2013, 91.
- [4] Bognár Balázs – Vass Gyula – Kozma Sándor: A BM OKF Országos Iparbiztonsági Főfelügyelőség szakterületeinek bemutatása. *Új magyar közigazgatás*, 5:(6), 19–27. (2012)
- [5] Bognár Balázs: A létfontosságú rendszerek és létesítmények védelme. *Katasztrófavédelem*, LIV. évfolyam 4. szám, 2012. április, 7–8.
- [6] Mógor Judit: A hatósági szemle és ellenőrzés a katasztrófavédelmi megelőzési feladatokban. *Védelem - Katasztrófa-, Tűz- és Polgári Védelmi Szemle*, 21:(2) 14–17. (2015)
- [7] János Bleszity – Lajos Kátai-Urbán – Zoltán Grósz: Disaster Management in Higher Education in Hungary. *Administrativa un kriminala justicija – Latvijās policijas akadēmijas teoretiski praktisks žurnāls*, 67:(2) 66–70.

The Industrial Safety Authority's role in enhancing public safety

TAKÁCS ÁRPÁD

Industrial safety is one of the cornerstones of the new organisational structure and task system of the professional disaster management (restructured in 2012) which has five main activities: surveillance of dangerous establishments, the supervision of the transportation of dangerous goods, the protection of critical infrastructures, nuclear emergency response and water management and protection. In this article the author presents the above mentioned activities and related tasks from the point of view of public safety.

Keywords: industrial safety; control of dangerous establishments; transport of dangerous goods; critical infrastructure protection; integrated authorial tasks